

Obsah

HLAVA I ČESKÉ ZEMĚ V PŘEDBĚLOHORSKÉ DOBĚ (1526—1620)

<i>Kapitola 1</i>	Vznik středoevropské habsburské monarchie	7
1.	Proměny v mocenských vztazích střední Evropy v letech 1520—1526	7
2.	Volba Ferdinanda I. českým králem a vznik habsburské mnohonárodnostní monarchie	9
3.	Vzestup habsburské monarchie mezi evropské mocnosti	12
4.	Vznik a podstata stavovské opozice	14
5.	První otevřený konflikt panovníka s českými stavy: český stavovský odboj v letech 1546—1547	16
6.	Potrestání odboje a upevnění panovnické moci	19
<i>Kapitola 2</i>	Hlavní tendence ekonomického vývoje Evropy v 16. století a České země	23
1.	Hospodářský rozvoj Evropy v 16. století	23
2.	České země a Evropa v 16. století	25
3.	Zemědělská výroba a úloha režijního velkostatku	27
4.	Hornictví	30
5.	Obchod a úvěr	33
6.	Řemeslná výroba ve městech	34
7.	Předpoklady rozvoje kapitalistických vztahů	36
8.	Hospodářská úloha Českých zemí v předvečer třicetileté války	38
<i>Kapitola 3</i>	Společnost	41
1.	Stavovství a růst převahy šlechty	41
2.	Demografické poměry a vývoj národnostní otázky	43
3.	Vnitřní přesuny uvnitř šlechtické třídy	45
4.	Postavení poddaných a jeho proměny	48
5.	Měšťanská společnost	50
6.	Narůstání třídních rozporů	52
7.	Vliv renesance a evropské reformace na českou společnost a její životní sloh	54
<i>Kapitola 4</i>	Česká a evropská reformace (1517—1618)	56
1.	Bezprostřední ohlas Lutherovy reformace v Českých zemích	56
2.	Cesta k těsnějším vztahům s evropskou reformací a k recepci jejích vlivů	58
3.	Počátky protireformace	61
4.	Cesta k české konfesi	63
5.	Politický dosah náboženské otázky na konci 16. a na začátku 17. století	65
6.	Problém tolerance v českém reformačním prostředí	68
<i>Kapitola 5</i>	Druhé období české renesance (1550—1620)	70
1.	Společenské předpoklady druhého období renesance v Českých zemích	70
2.	Všeobecná vzdělanost	72
3.	Humanismus a literatura	74

4. Výtvarné umění renesance a manýrismu	76
5. Rudolfínský dvůr a jeho vliv na české kulturní prostředí	79
<i>Kapitola 6</i> Vývoj konfliktu mezi stavy a habsburskou vládou do povstání v Čechách (1547—1618)	82
1. Politická koncepce monarchie a stavovská opozice	82
2. Evropské souvislosti střetnutí mezi Habsburky a stavovskou opozicí	84
3. Nástup katolické šlechty v roce 1599 a jeho důsledky	86
4. Habsburská krize za Bočkajova povstání	88
5. Zápas Rudolfa II. s českými stavy v letech 1609—1611	90
6. Význam české otázky v Evropě na začátku 17. století	92
<i>Kapitola 7</i> České stavovské povstání 1618—1620	95
1. Defenestrace	95
2. Mezinárodní ohlas povstání	97
3. Vývoj povstání a vojenských akcí do volby Fridricha Falckého	100
4. Vnitřní problémy povstání	102
5. Vývoj povstání po volbě Fridricha Falckého	105
6. Vítězství habsburské koalice	107
<i>Kapitola 8</i> Bibliografie	110
HLAVA II. SLOVENSKO V OBDOBÍ UPEVNĚNÍ FEUDÁLNÍCH VZTAHŮ (1526—1606)	
<i>Kapitola 1</i> Slovensko součástí mnohonárodnostní habsburské monarchie	119
1. Zápas Habsburků o Uhry	119
2. Zapojení Uher do habsburské monarchie	122
3. Turecká expanze a okupace jižního Slovenska	125
4. Patnáctiletá válka	127
5. Povstání Štěpána Bočkaje (1604—1606)	130
<i>Kapitola 2</i> Hospodářské poměry v 16. století (1526—1606)	133
1. Zemědělská výroba	133
2. Hornictví	135
3. Řemeslná výroba	138
4. Vnitřní a zahraniční obchod. Vývoj cen a mezd	139
<i>Kapitola 3</i> Struktura společnosti v 16. století (1526—1606)	142
1. Šlechta	142
2. Města a měšťanstvo	144
3. Situace poddaných	146
4. Upevnění feudálních vztahů	148
5. Demografický vývoj a rozvoj slovenské národnosti	150
<i>Kapitola 4</i> Náboženství a kultura v 16. století (1526—1606)	153
1. Rozšíření reformace a počátky rekatolizace	153
2. Kulturní vývoj	155
<i>Kapitola 5</i> Bibliografie	159
HLAVA III. ČESKÉ ZEMĚ ZA TŘICETILETÉ VÁLKY (1620—1648)	
<i>Kapitola 1</i> Třicetiletá válka a země českého státu	167
1. Bezprostřední důsledky bělohorské porážky	167
2. Další vnitropolitická opatření	169

3. České povstání úvodem k evropskému konfliktu (1621–1624)	171
4. Habsburská monarchie v evropském konfliktu v letech 1626–1630	172
5. Zápas mocností o střední Evropu v letech 1630–1634	175
6. Politický a válečný vývoj v letech 1634–1648	177
<i>Kapitola 2</i> Bezprostřední důsledky třicetileté války pro země Koruny české	180
1. Státoprávní změny	180
2. Ekonomické důsledky války	182
3. Šlechta a počátky hospodářské přestavby velkostatku	184
4. Prosazování robotně nevolnické soustavy	187
5. Demografické změny	189
6. Počáteční fáze rekatolizace	190
7. Rozštěpení českého kulturního prostředí	193
8. Jan Amos Komenský	196
<i>Kapitola 3</i> Bibliografie	199
HLAVA IV OBDOBÍ NEVOLNICKÉHO ZŘÍZENÍ A PROTIREFORMACE V ČESKÝCH ZEMÍCH (1648–1740)	
<i>Kapitola 1</i> Úsilí o vnitřní upevnění monarchie a o zachování jejího velmocenského postavení	205
1. Postavení habsburské monarchie v Evropě v 2. polovině 17. století	205
2. Postup centralizačního procesu a posilování absolutismu	207
3. Finanční požadavky státu	209
4. Další fáze protireformačního tažení	211
5. Zánik habsburského bloku	213
6. Pokles velmocenské autority monarchie v 1. polovině 18. století	215
7. Vyvrcholení protireformačního zápasu v 1. polovině 18. století	218
<i>Kapitola 2</i> Sociální a ekonomický vývoj Českých zemí	220
1. Obecné vývojové tendence	220
2. Merkantilismus	222
3. Úsilí o realizaci merkantilistických reforem	224
4. Ekonomická úloha šlechtického velkostatku	226
5. Hospodářská stagnace měst	229
6. Rozmach plátenictví	231
7. České sklo na zahraničních trzích	232
8. Počátky textilních manufaktur	234
<i>Kapitola 3</i> Upevnění nevolnického zřízení	237
1. Rostoucí útlak nevolného lidu	237
2. Odpor venkovského lidu proti sociálnímu útlaku do roku 1680	240
3. Nevolnické povstání v roce 1680	241
4. Lidové boje v letech 1681–1740	243
<i>Kapitola 4</i> Úpadek českého feudálního národa	247
1. Odnárodňování šlechty	247
2. Zesílená imigrace obyvatelstva německé národnosti	249
3. Český jazyk a kulturní úloha lidových vrstev v 18. století	251
<i>Kapitola 5</i> Barokní kultura	253
1. Evropská a česká barokní kultura	253
2. Barokní architektura	255

3. Sochařství a malířství	258
4. Hudba a divadlo	260
5. Literatura. Přírodní vědy	263
<i>Kapitola 6 Bibliografie</i>	266
HLAVA V SLOVENSKO V OBDOBÍ NEVOLNICTVÍ A PROTIHABSBURSKÝCH STAVOVSKÝCH POVSTÁNÍ (1606–1711)	
<i>Kapitola 1 Politické poměry a protihabsburská stavovská povstání</i>	274
1. Posílení šlechty a nástup protireformace	274
2. Povstání Gábor Bethlena a Jiřího Rákocziho	276
3. Válka s Turky v letech 1663–1664	278
4. Wesselényiho spiknutí a vyvrcholení protireformace	280
5. Kurucký odboj a povstání Imricha Thökölyho	282
6. Povstání Františka Rákocziho II.	284
<i>Kapitola 2 Hospodářská a společenská situace na Slovensku v 17. a na počátku 18. století</i>	289
1. Vývoj zemědělství	289
2. Dolování a mincovnictví	291
3. Řemeslo a obory manufakturní výroby	293
4. Vnitřní a zahraniční obchod. Vývoj cen a mezd	294
5. Města a měšťanstvo	296
6. Šlechta a poddaní	299
<i>Kapitola 3 Obyvatelstvo a kultura</i>	302
1. Demografický vývoj a rozvoj slovenské národnosti	302
2. Školství a vzdělanost	304
3. Literatura a výtvarné umění	307
<i>Kapitola 4 Bibliografie</i>	312
HLAVA VI ROZKLAD NEVOLNICKÉHO ZŘÍZENÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH A OBDOBÍ PRVNÍCH POKUSŮ O VNITŘNÍ REFORMY V MONARCHII (1740–1781)	
<i>Kapitola 1 Krize monarchie a války o rakouské dědictví</i>	319
1. Habsburská monarchie v předvečer krize	319
2. Válka o rakouské dědictví	320
3. České země za krize monarchie	323
4. Počátky tereziánského centralismu	325
<i>Kapitola 2 Počátky a rozvoj osvícenského absolutismu za vlády Marie Terezie</i>	328
1. Osvícenský absolutismus	328
2. Reformy tereziánského osvícenského absolutismu	330
3. Stát a ekonomika	332
4. Reformy soudní a správní organizace	334
5. Sedmiletá válka	336
6. Zahraniční politika po sedmileté válce	338
<i>Kapitola 3 Ekonomická zaostalost Českých zemí a sociální poměry lidových mas</i>	340
1. Zemědělská výroba	340
2. Manufaktury	343
3. Řemeslná výroba, obchod a finanční podnikání	345
4. Demografický vývoj	347

5. Poddanská otázka	350
6. Nevolnické povstání v roce 1775	353
<i>Kapitola 4</i> Osvícenství	357
1. Evropské osvícenství a jeho odraz v českém prostředí	357
2. Konec protireformace	359
3. Věda a umění	361
4. Vzdělanost	364
5. Osvícenství a česká otázka	365
<i>Kapitola 5</i> Bibliografie	368
HLAVA VII SLOVENSKO V LETECH 1711—1780	
<i>Kapitola 1</i> Politický vývoj uherského státu po satumarském míru	375
1. Politické a společenské poměry	375
2. Náboženské poměry	377
3. Slovensko za vlády Marie Terezie	379
4. Osvícenskoabsolutistické reformy	381
<i>Kapitola 2</i> Krize nevolnického systému	383
1. Demografický vývoj a stav zemědělské výroby	383
2. Sociální situace poddaného lidu	385
3. Rozvoj řemeslné a domácí výroby. Postavení měst a městeček	386
4. Hornictví a mincovnictví	388
5. Manufakturní výroba. Vnitřní a zahraniční obchod	391
<i>Kapitola 3</i> Kulturní poměry a rozvoj ideologie slovenské národnosti	394
1. Duchovní proudy a vzdělanost na Slovensku v „osvíceném“ století	394
2. Národnostní poměry	397
3. Ideologie slovenské národnosti před národním obrozením	399
4. Literatura na Slovensku	402
5. Výtvarné umění, hudba a divadlo na Slovensku v 18. století	404
6. Rozvoj vědeckého bádání a snahy o organizování vědeckého života	405
<i>Kapitola 4</i> Bibliografie	408
HLAVA VIII ČESKÉ ZEMĚ V OBDOBÍ ROZKLADU FEUDÁLNÍCH VZTAHŮ A POČÁTKŮ ČESKÉHO NÁRODNÍHO OBROZENÍ (1781—1815)	
<i>Kapitola 1</i> Osvícenský absolutismus a jeho reformy	413
1. Josef II. a josefinismus	413
2. Patent o zrušení nevolnictví a ostatní josefínské reformy	415
3. Přijetí josefínských reforem a jejich ohlas	418
4. Zahraniční politika Josefa II. a politická krize monarchie v závěru jeho vlády	420
5. Vláda Leopolda II. a rozmach stavovského hnutí	422
<i>Kapitola 2</i> Války s revoluční a napoleonskou Francií	425
1. Ohlas Francouzské buržoazní revoluce v Českých zemích	425
2. Neúspěch prvních koaličních válek a vznik Rakouského císařství	427
3. České země a porážka napoleonské Francie	430
4. Vídeňský kongres a postavení Českých zemí v nové evropské konstelaci	433
<i>Kapitola 3</i> Zrychlení hospodářského vývoje Českých zemí	435
1. Obecné předpoklady hospodářského rozvoje	435
2. Počátky intenzifikace zemědělské výroby	437

3. Vyvrcholení převahy manufaktur a počátek průmyslové revoluce v Českých zemích	439
4. Změny v sociálním složení obyvatelstva	441
<i>Kapitola 4</i> Nové proudy v kulturním životě	444
1. Josefinismus a publicistika	444
2. Rozvoj školství a vědy	446
3. Klasicismus a preromantismus v myšlení a literatuře	449
4. Divadlo a hudba	451
5. Klasicistické výtvarné umění v Českých zemích	454
<i>Kapitola 5</i> Počátky českého národního obrození	457
1. Vznik novodobého národa v Českých zemích a jeho evropské souvislosti	457
2. Šlechtický a měšťanský zemský patriotismus	460
3. Josef Dobrovský a význam jazykovědného bádání	466
4. Změny v pojetí českého národa a vlastenectví počátkem 19. století	468
<i>Kapitola 6</i> Bibliografie	473

HLAVA IX VYVRCHOLENÍ ROZKLADU FEUDÁLNÍHO VÝROBNÍHO ZPŮSOBU. ROZVOJ KAPITALISTICKÝCH VZTAHŮ A NÁRODNÍHO HNUTÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH (1815–1848)

<i>Kapitola 1</i> Hospodářské a sociální důsledky rozvoje průmyslové revoluce	480
1. Průmyslová revoluce a předpoklady jejího rozvoje v Českých zemích	480
2. Vznik jednotlivých odvětví továrního průmyslu	483
3. Počátek revoluce v dopravě	487
4. Rozvoj výrobních sil a kapitalistických vztahů v zemědělství	489
5. Demografické změny v 1. polovině 19. století	491
6. Formování buržoazie a proletariátu v Českých zemích	493
7. Sociální boje venkovského lidu a dělnictva	496
<i>Kapitola 2</i> Politické poměry doby předbřeznové	500
1. Mezinárodní postavení a zahraniční politika habsburské monarchie	500
2. Vnitropolitický vládní systém	502
3. Zemská správa a stavovská samospráva v Českých zemích	504
4. Státní ideologie, církev a školství	506
5. Stavební činnost. Životní styl doby předbřeznové	509
6. Opozice proti absolutistickému režimu v Českých zemích	511
<i>Kapitola 3</i> Vznik národního hnutí	514
1. České národní hnutí a jeho sociální a teritoriální skladba	514
2. Josef Jungmann a rozvoj českého jazyka a literatury	517
3. František Palacký. Vznik nových kulturních institucí českého národního hnutí	521
4. Diferenciace v českém národním hnutí po roce 1830	524
5. Německé národní hnutí v Českých zemích	528
6. Počátky národního hnutí na Moravě a ve Slezsku	530
7. Politická ideologie českého národního hnutí	532
8. Preromantické a romantické tendence v české literatuře, hudbě a výtvarném umění	534
9. Národní hnutí v Českých zemích v předvečer buržoazní revoluce	537
<i>Kapitola 4</i> Bibliografie	542

HLAVA X SLOVENSKO V OBDOBÍ NÁRODNÍHO OBROZENÍ (1780–1848)

<i>Kapitola 1</i> Vývoj politických a hospodářských poměrů v letech 1781–1830	550
---	-----

1. Josefínské reformy a Slovensko	550
2. Feudální reakce a politický vývoj v letech 1791–1830	552
3. Vývoj zemědělství a poddanská otázka	554
4. Řemeslo a manufaktura. Počátky kapitalistické výroby	556
<i>Kapitola 2</i> Počátky slovenského národního obrození v letech 1780–1830	559
1. Sociální základna slovenského národního hnutí	559
2. Národní spisovný jazyk a první generace bernolákovců	560
3. Idea jazykového a kulturního společenství Slováků a Čechů u první generace slovenských evangelických obrozenců	564
4. Myšlenka slovanské vzájemnosti a integrační snahy ve slovenském národně obrozeneckém hnutí v 2. a 3. desetiletí 19. století	566
5. Vývoj kulturních poměrů na Slovensku v letech 1780–1830	570
<i>Kapitola 3</i> Hospodářský a sociální vývoj Slovenska v 30. a 40. letech	573
1. Východoslovenské rolnické povstání v roce 1831	573
2. Růst zbožní výroby a počátky racionalizace zemědělství	574
3. Situace poddaných v předvečer buržoazní revoluce	576
4. Průmysl a řemeslo v 30. a 40. letech	578
<i>Kapitola 4</i> Politický vývoj v Uhrách a slovenské národní hnutí v 30. letech	582
1. Počátky reformního hnutí uherské šlechty a slovenské národní obrany	582
2. Pokusy o sblížení uvnitř slovenského národně obrozeneckého hnutí v 1. polovině 30. let	584
3. Aktivizace Mladého Slovenska – tajný spolek Vzájemnost	587
<i>Kapitola 5</i> Prohloubení společenské angažovanosti slovenského národního hnutí a vyvrcholení procesu konstituování slovenského národa před buržoazní revolucí	590
1. Zostření národních rozporů v Uhrách a obranné akce Slováků na počátku 40. let	590
2. Boj o politické noviny a proti maďarizaci. Štúrova koncepcie národní svébytnosti Slováků	593
3. Upevnění jednoty a program slovenského národního hnutí v předvečer buržoazní revoluce	596
4. Národní a společenská angažovanost slovenských literárních a kulturních snah před buržoazní revolucí	600
<i>Kapitola 6</i> Bibliografie	603
<i>Seznam zkratek</i>	614
<i>Rejstřík osob a míst</i>	618